

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

ZÁPIS ŽÁKŮ DO 1. TŘÍDY

**REGISTRATION OF STUDENTS PUPILS IN
THE FIRST CLASS**

Bakalářská práce

Ivana Kučerová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Jana Štefanová

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní
veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 2014

Děkuji za odborné vedení a cenné rady paní Mgr. Bc. Janě Štefanové.

Obsah

Úvod.....	6
1 Příprava v mateřské škole.....	8
1.1 Tradiční výchovné principy v moderním kontextu	9
1.2 Prostředí vhodné pro předškoláka	9
1.3 Moderní přístup ke kurikulu předškolní výchovy	10
1.3.1 RVP, ŠVP.....	11
1.3.2 Standardy	12
1.3.3 Klíčové kompetence.....	12
1.4 Učitelka v mateřské škole jako zdroj informací při zápisu do základní školy.....	13
2 Školní zralost.....	15
2.1 Posouzení školní zralosti	16
2.1.1 Tělesný vývoj, zdravotní stav	16
2.1.2 Poznávací, kognitivní funkce	17
2.1.3 Práceschopnost, pracovní předpoklady a návyky	18
2.1.4 Osobnost, emocionálně – sociální zralost	18
2.2 Typické vývojové znaky šestiletých dětí.....	20
2.3 Metody posouzení školní zralosti - Filipínská míra, Oregonská metoda, vývoj dětské kresby.....	21
2.4 Zralý předškolák	24
3 Vliv rodiny na předškoláka	25
3.1 Pozitivní vliv rodiče.....	26

3. 2 Negativní vliv rodiče	27
3. 3 Příklady z praxe	27
4 Zápis do první třídy je první významný akt v životě dítěte.....	29
4.1 Legislativní úkon	29
4.2 Diagnostika dítěte ze strany školy	30
4.3 Informace pro rodiče a okolí.....	30
4. 4 Zápis jako přechodový rituál	31
4. 5 Role školáka a její význam	31
5 Odklad školní docházky	33
5. 1 Příklady z praxe	34
6 Odborné instituce	36
7 Dotazníky	37
7. 1 Hodnocení dotazníku pro učitelky v mateřských školách	38
7. 2 Hodnocení dotazníku pro rodiče předškolních dětí	41
Závěr.....	45
Seznam literatury a dalších zdrojů	48
Seznam příloh	
Přílohy	
Anotace	
Zadání bakalářské práce	

Úvod

Nástup do základní školy je významnou etapou v životě dítěte. Na úspěšném startu školáka se podílí nejen rodina, ale také výchovně vzdělávací proces v mateřské škole, tedy připravené prostředí, osobnost učitelky a samozřejmě samotné dítě. Optimální je harmonie mezi rodinou a mateřskou školou. Předškolní období je velmi dynamické, dítěti přináší nové zkušenosti, nové události a kromě úspěchu pociťuje v kolektivu dětí i neúspěch. Samotný zápis je pak prvním krokem nebo také „vstupní branou“ do dalšího vzdělávání. Toto období je náročné nejen pro dítě, ale také pro rodiče, kteří se setkávají s novou situací a chtějí, aby jejich dítě bylo úspěšné. Kladou si nové otázky jako např. co všechno musí dítě zvládnout, aby byl jeho start bezproblémový, a je dítě vůbec připravené na vstup do školy?

Cílem této práce je vytvořit ucelený soubor informací, které budou základním přehledem nejen pro rodiče, ale i pro učitele. Samotnému zápisu časově předchází období předškoláka a otázka zralosti dítěte na vstup do základní školy. Dílčími cíli jsou časově přiblížit přípravu předškolních dětí v mateřské škole, charakterizovat vývoj v předškolním věku, nastínit, jaké problémy a nerovnoměrnosti vývoje mohou nastat v tomto věkovém období a také popsat prostředí, které dítě velmi ovlivňuje, tedy rodina a osobnost učitelky. Zápis do základní školy je nutné popsat nejen z hlediska dítěte, ale také jeho pojetí jako legislativní činnosti, která má své zakotvení v zákoně a prolíná se s kurikulární reformou. Cílem práce je propojení s praxí, která je zaměřena regionálně, a to s ohledem na pedagogické působení autorky. Hlavní otázky směřují k učitelkám v mateřských školách a rodičům dětí, které navštěvují vesnickou mateřskou školu. Cílem je zjistit, jak se nejen pedagogové, ale i rodiče dívají na přípravu dětí v mateřských školách a získat tak zpětnou vazbu.

Text práce je rozčleněn na sedm kapitol, které jsou seřazeny chronologicky, tak jak dítě postupuje, tedy od období předškoláka, kdy je připravován v mateřské škole a ovlivněn osobností učitelky, přes pojem

školní zralost a typické vývojové znaky šestiletých dětí, poté následuje kapitola, která se věnuje vlivu rodiny na předškoláka. Čtvrtá kapitola se zabývá zápisovým aktem, nejen z legislativního úhlu, ale hlavně popisuje samotný průběh zápisu, diagnostiku ze strany školy a informace, které mohou rodiče získat. Další dvě kapitoly jsou přizpůsobeny možnosti neúspěchu u zápisu nebo rozhodnutí odkladu školní docházky a možnosti využití odborných poradenských institucí se zaměřením na danou lokalitu. Poslední kapitola je věnována praktické části práce, zejména dotazníkům a jejich vyhodnocení.

Hlavním zdrojem informací je literatura vydaná k tomuto tématu, zejména publikace novější. Důležitým zdrojem jsou také periodika pedagogicky zaměřená, konkrétně *Informatorium*, časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD. Využity jsou i elektronické dokumenty jako zákony, rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program.

Celková práce se skládala z několika etap, nejprve shromáždění literatury a dalších potřebných zdrojů, poté jejich analýza a následná syntéza vybraných poznatků. Spíše než obrazový materiál jsou využity vlastní zkušenosti autorky pro příklady z praxe.

1 Příprava v mateřské škole

Obsah výchovného působení v mateřské škole se zaměřuje na podporování aktivity a samostatnosti dítěte, získávání základních poznatků o přírodních a společenských jevech z nejbližšího okolí, rozvíjení psychických procesů, zvláště myšlení a řeči. Podporuje také tělesný růst a fyzickou zdatnost, vytváření vhodných návyků při hře, rozvíjí pracovní, společenské a hygienické návyky. Vhodnými prostředky, tak ovlivňuje rozvoj estetického vnímání a tvořivost dítěte. V plánovitém soustavném a cílevědomém výchovném působení se realizují specifické úkoly výchovných složek.

Nejrozšířenějším prostředkem výchovy dítěte předškolního věku v mateřské škole je hra, kterou doplňuje učení, rekreační a zábavné činnosti. Veškeré dění má svůj řád a pravidelný režim (Třesohlavá, Černá, Kňourková, 1990, s. 75, 76).

Cílem předškolní přípravy není dítě předem naučit číst a psát, ale zajistit maximální a harmonický rozvoj schopností, které umožní, aby dítě bylo, až přijde čas, při výuce čtení, psaní a počítání, bez větší námahy, úspěšné (Kutálková, 2010, s. 11).

Dobrý základ z předškolního období rozhoduje i o výsledcích v dalším stupni vzdělávání a vztahu ke vzdělání obecně. Škola se stává místem učení, výkonu a potvrzuje pozitivní efekt učení. Již v předškolním věku je zaměření na výkon či úspěch podporováno a připravováno dospělými. Erikson definuje předškolní věk jako období aktivity a sebeprosazení. Prožitek úspěchu je pak součástí osobní identity, ovlivňuje chování a prožívání dětí. Vlastní hodnota je ve spojení s oceněním dosaženého ostatními lidmi. Hodnocení a názor dospělého, který představuje citově důležitou autoritu, má právě v této době subjektivně větší význam než výkon. V mateřské škole ještě také nefunguje nějaký systém striktnějšího posuzování dětských projevů, ale představuje již určitou přípravu na roli školáka a jejího subjektivního obsahu, zejména týká-li se výkonu (Vágnerová, 1998, s. 8).

1.1 Tradiční výchovné principy v moderním kontextu

Tradiční výchovné principy jsou důležitým vodítkem pro vychovatele dětí předškolního věku. Světově uznávaní teoretici ve svých úvahách shrnují deset principů předškolní výchovy. Mezi tyto odborníky patří: Jerome Bruner (1915), Mia Kellmer Pringleová (1920 – 1983), Jean Piaget (1896 – 1980) a Lev Semjonovič Vygotskij (1896 – 1934).

Jednotlivé principy jsou výběrem nejzajímavějších příkladů z jejich díla:

1. Dětství je hodnotné samo o sobě a není jen pouhou přípravou na dospělost.
2. Důležité je dítě jako celek.
3. Učení není rozškátulkováno, vše spolu navzájem souvisí.
4. Vnitřní motivace má velký význam, vyúsťuje v činnost, kterou dítě samo podněcuje a řídí.
5. Důraz je kladen na sebekázeň.
6. Vývoj dítěte rozdělujeme na specifická období.
7. Vzdělání a výchovu je třeba začít od toho, co už dítě umí.
8. Dítě má svůj vlastní vnitřní život, který se vynořuje na povrch za příznivých podmínek.
9. Nejdůležitější jsou pro dítě lidé, se kterými vstupuje nejčastěji do kontaktu.
10. Výchova je chápána jako vzájemné působení mezi dítětem a vnějším prostředím, zahrnující ostatní lidi a vědění samo o sobě (Bruceová, 1996, s. 41-53).

1.2 Prostředí vhodné pro předškoláka

Úkolem učitele je připravit pro dítě takové prostředí, které bude tvořit nabídku odpovídající senzitivnímu období. Jedná se o prostředí, které podněcuje a povzbuzuje dítě k aktivitě. Marie Montessori (italská

lékařka, která působila i v oblasti pedagogiky a filozofie) se zabývala studiem optimálních podmínek, které podněcují k činnosti, v jejímž průběhu pak dochází ke koncentraci pozornosti. Je to předpoklad aktivity, kdy dítě utváří samo sebe. M. Montessori posuzovala prostředí ze dvou hledisek:

1. Respektování didaktických principů – *vývojové periody, progresivity zájmů, tvorby jednoduchých struktur, bohaté nabídky, samostatnosti při volbě a volnost pohybu, věková přiměřenost.*

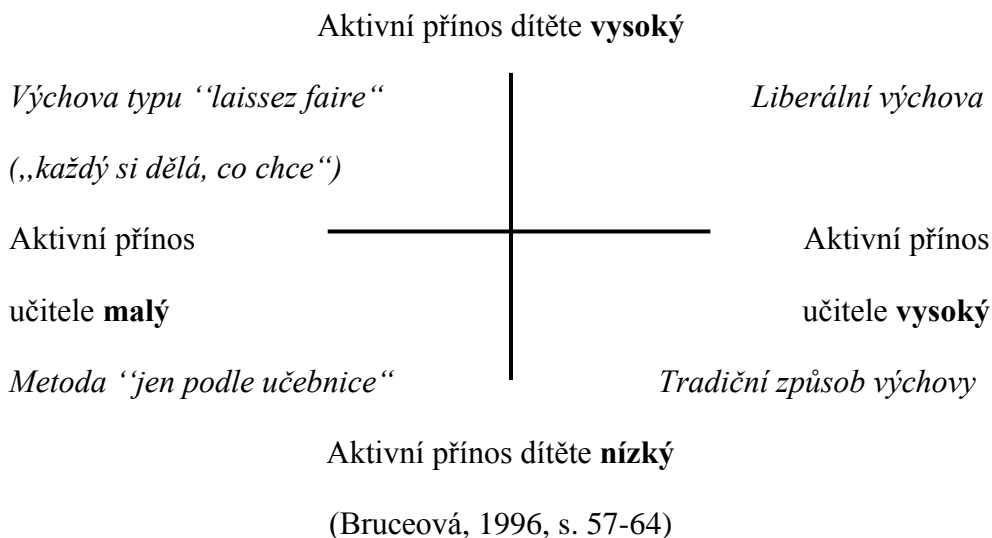
2. Organizace školy jako místa přátelství a spolupráce dětí – *dítě se rozhoduje pro objekt učení podle svých zájmů, komunikativní učení, věkově smíšené skupiny a stupeň vzdělání, princip otevřených dveří, jednotná cesta vzdělávání, po níž jde dítě svým tempem a svými „odbočkami“ (Zelinková, 1997, s. 42-44).*

1. 3 Moderní přístup ke kurikulu předškolní výchovy

Úvodem je důležité uvést, že v ČR, tak jako v jiných vyspělých zemích, proběhla kurikulární reforma s cílem zajistit, co nejkvalitnější přípravu vzdělávání. Je to označení pro zásadní změnu kurikula a politiky. Na státní úrovni existují rámcové vzdělávací programy (RVP), které tvoří závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání – předškolní, základní, střední vzdělávání. Na školní úrovni vznikají školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Programy tvoří systém kurikulárních dokumentů (Prášilová, 2006, s. 175).

Vytváříme-li a sestavujeme-li kurikulum (vzdělávací program, projekt, plán) předškolní výchovy, bereme v úvahu tři prvky – *dítě, vědomosti*, které mu chceme předat a *prostředí*, ve kterém je dítě vychováváno. Prostředí, je pak spojovacím prvkem mezi dítětem a vědomostmi, zahrnuje lidi, objekty, místa a události. Navíc je třeba do nového kurikula začlenit určité základní prvky výukového procesu, šíři a hloubku poznatků, sledování

výkonu. Má-li být výchova otevřená a interaktivní, je důležitá role učitele a žáka.

1. 3. 1 RVP, ŠVP

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu v rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha), zakotvenými v zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní *požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku*. Koncepce předškolního vzdělávání je založena na týchž zásadách, jako ostatní obory a úrovně vzdělávání a řídí se s nimi společnými cíli: *orientuje se k tomu, aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání, umožňující mu se snáze a spolehlivěji uplatnit ve společnosti znalostí.*

Školní vzdělávací program si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání).

1. 3. 2 Standardy

Slovo standard je chápáno jako norma. V případě standardů předškolního vzdělávání je standard něco, co je běžné, ustálené a normální. Nejde o materiál, který by měl být normou a sjednocovat výkony, testovat dovedností předškolního dítěte či začínajícího školáka. Otázkou je, zda se mají standardy stát ukazatelem školní zralosti? Standardy by měly směřovat především k tomu, aby se s dětmi dělalo to, co potřebují a v tom pomohly pedagogům (Těthalová, 2011, s. 13). Standardy by se mohly stát legislativním prvkem, v moderní společnosti by pak nahradily dosavadní pojetí osnov. S tímto pojmem se setkáváme poměrně krátce a v souvislosti s transformací výchovně-vzdělávací soustavy po roce 1990. Nemá ustálený význam. Standard lze chápat v kvalitativním významu jako definování poslání a smyslu předmětu, také cílů, k nimž vedeme žáky. V kvantitativním smyslu lze standard označit jako základní učivo. Pozornost se věnuje především cílovým standardům (Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 136, 137).

Hlavní změnou, kterou standardy prošly, je změna označení v konkretizované očekávané výstupy. Kritizována je i nesourodost a nejednotnost. Některé výstupy, ty dobře měřitelné, jsou rozpracovány do detailů, jiné, málo či vůbec neměřitelné, jsou uvedeny pouze rámcově. Základní školy očekávají připravené děti. Zda budou konkretizované očekávané výstupy RVP PV užitečnou pomůckou nebo zkomplikují práci učitelům, se neví. O tom, jaká cesta povede k tíženým dovednostem, nerozhodne nikdo jiný než pedagog. Již Jan Amos Komenský v Informatoriu školy mateřské rodičům a vychovatelům vysvětloval, co by šestileté dítě mělo umět a čemu rozumět, nabízel náměty a činnosti k rozvíjení dovedností (Těthalová, 2012, s. 14).

1. 3. 3 Klíčové kompetence

Výchovně vzdělávací činnost mateřské školy je jasně daná platným dokumentem RVP PV. Podle E. Opravilové by bylo přínosné některé věci,

kteřé dokument stanoví, konkretizovat a přesně definovat. Pod pojmem kompetence si každý může představit něco jiného. A pokud to učitelka neudělá, pokud se nekonkretizuje ŠVP (Školní vzdělávací program), pak se může stát, že zůstane na povrchu dokumentu. Přínosné by bylo, kdyby se někde deklarovalo, co by dítě mělo umět. Jak stanovit vývojové mezníky, rozpětí, v němž by se mělo předškolní dítě pohybovat. Může z toho i vyplynout, kde jsou případné deficity. Dnes není problém ve stimulaci rozumových schopností, ale dítě třeba neumí naplnit a dotáhnout herní záměry. Základními lidskými činnostmi jsou hra, učení a práce. Jejich poměr se mění s vývojem člověka. Pokud tvrdíme, že hra je jediná cesta, metoda, je to folklor. Musíme nabízet i činnosti odpovědnější. Podle již zmiňované E. Opravilové je činnost mateřské školy, příprava dítěte na školu základní i školní zralost, mnohem složitější fenomén (Těthalová, 2011, s. 19).

Mateřská škola, která pracuje tak, jak ji určuje stávající legislativa a zejména RVP PV (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání), připravuje děti na školu v dostatečné míře. To, čemu říkáme příprava dítěte na školu, je důležitou součástí předškolního vzdělávání. V posledním roce se pak stává intenzivnější. Mnohé školy zavádí a organizují přípravku pro předškoláky, které jsou využívány hlavně v situaci, kdy se vyskytne dílčí problém jako nerovnoměrný vývoj nebo zdravotní postižení apod. Zavedení kroužků je často odezva na rodičovský zájem. Bez ohledu na to, zda mateřská škola zavede či nezavede přípravný kroužek, musíme vědět, co by měl zvládnout budoucí školák, a jak děti co nejlépe připravit (Těthalová, 2010, s. 12.).

1.4 Učitelka v mateřské škole jako zdroj informací při zápisu do základní školy

Učitelka mateřské školy se stává pro dítě důležitým prostředníkem mezi domovem a školou, a také světem představ. Spolupráce učitelky s rodinou významně posiluje vztah učitelka – dítě (Bruceová, 1996, s. 59).

Pedagog plní tyto funkce: diagnostickou (pozoruje a analyzuje činnost dítěte), terapeutickou (pomáhá dítěti, podporuje jeho činnost, radí), organizační, motivační, aktivizující, zprostředkující a upevňující. Vyžaduje to znalost dítěte, metodicko-didaktické znalosti a další kvality (Zelinková, 1997, s. 76). Rozvoj dítěte a jeho pokroky v učení učitelka sleduje, její systematické sledování by však nemělo být cílem, ale prostředkem pedagogické práce na profesionální úrovni. K dokonalejšímu poznání dítěte slouží diagnostické postupy, které pomáhají se k dítěti přiblížit a porozumět mu.

Učitelka předškolních dětí musí přihlížet k odlišným individuálním potřebám dětí, rozdílnému tempu rozvoje a učení. Na základě znalostí o jednotlivých dětech, je dobré, když se učitelka z mateřské školy zúčastní samotného zápisu, je schopna reagovat na vzniklé situace, pomoci dětem, učitelům a rodičům. Jsou školy, v nichž je zápis do 1. třídy promyšlený do detailů, někde připomíná veselou bojovku plnou úkolů, které dítě plní postupně u různých učitelů, prolézá překážky, baví se a ani nevnímá, že je přitom pozorováno. Pokud je zápis jednoduchý, pak by učitelka musela být geniální, aby rozeznala z maličkostí, které ji dítě řekne jeho zralost nebo nezralost. Většina dětí je však něco mezi tím. Navíc je těžké přiznat, že učitele často tlačí potřeba naplnit třídy a dětí je často málo. Pak si někteří pedagogové troufají vzít i ty děti, kterým by rok odkladu prospěl. Učitelka MŠ patří ke zdrojům, má informace, které je třeba vyslechnout a zamyslet se nad nimi, pozoruje dítě spoustu dní a může projevy dítěte srovnávat se stejně starými dětmi. Učitelku jako nestranného pozorovatele bychom neměli opomenout (Verecká, 2002, s. 16).

2 Školní zralost

Stanovení doby nástupu do školy není náhodné. Ve věku 6 -7 let dochází k vývojovým změnám, které jsou podmíněny zráním a učením. Kompetence potřebné k úspěšnému zvládnutí všech školních požadavků můžeme rozdělit do dvou skupin: školní zralost a školní připravenost (Kreisllová, 2008, s. 14).

Školní zralost – kompetence závislé na zrání

Jedná se o určitou úroveň zralosti centrální nervové soustavy, projevující se změnou reaktivity dítěte, odolností k zátěži a schopností koncentrace pozornosti. Toto zrání ovlivňuje i rozvoj motoriky a senzorycké koordinace zrakového a sluchového vnímání. Na rozvoji poznávacích schopností, které ovlivňují zrání i učení, závisí také školní úspěšnost. Budoucí školák by měl mít souhrn dovedností, které se ověřují už u zápisu, jako např. základní návyky chování ve společnosti, umět se představit, poznat podle obrázku známou pohádku a převyprávět ji. K dozrávání schopnosti sluchové analýzy a syntézy dochází sice až ve škole, ale dítě již většinou odlišuje hlásky a vnímá detaily. Má zvládnutou hrubou motoriku a dostatečně rozvinutou jemnou motoriku. Dokáže většinou počítat do desíti, zvýšená je i jeho emoční stabilita, lépe zvládá zátěž školních nároků. Nejvíce ale ovlivňuje úspěšnost schopnost soustředění.

Školní připravenost – kompetence, na jejichž rozvoji se podílí učení

Dítě by mělo zvládnout určité role, přijatelným způsobem komunikovat a respektovat normy chování. Důležitý je i postoj ke vzdělání, který ovlivňuje motivaci dítěte ke školní práci (Kreisllová, 2008, s. 15). Uvedené kompetence jsou podrobně rozpracovány v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

Kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně – sociální, pracovní a somatické dítě nabývá a rozvíjí nejen učením, ale i sociální zkušeností zejména v MŠ. Goleman (1997) v knize Emoční inteligence uvádí,

že připravenost dítěte pro školní docházku závisí na nejzákladnější ze všech znalostí, tedy znalosti - jak se učit. Vyjmenovává sedm nejdůležitějších aspektů: sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat, schopnost spolupracovat (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2).

2.1 Posouzení školní zralosti

Důležité je podívat se na všechny okolnosti, které se musí vzít v úvahu, než dítě nastoupí do školy. Pokud bude rozhodnutí ukvapené, dítě bude nezralé, pak jsou dvě možnosti. Dítě bude dlouho dotahovat spolužáky, v horším případě se vrátí do mateřské školy. Bude-li rozhodnutí správné, nastoupí dítě do školy s dostatečně zralou nervovou soustavou, bude se učit s chutí a pocit úspěchu způsobí kladný postoj ke vzdělání. Pro posouzení školní zralosti je důležité – datum narození, zdravotní stav, zralost CNS (centrální nervová soustava), soustředění, pravolevá orientace, rozvoj řeči, kresba (Kutálková, 2010, s. 140).

Oblasti při posuzování školní zralosti:

- tělesný somatický vývoj a zdravotní stav
- úroveň vyspělosti poznávacích, kognitivních funkcí
- úroveň práceschopnosti, pracovní předpoklady a návyky
- úroveň zralosti osobnosti, emocionálně sociální

(Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2)

2. 1. 1 Tělesný vývoj, zdravotní stav

Posouzení této oblasti je v kompetenci praktického nebo odborného lékaře. Často se podceňuje, ale některé faktory ovlivňující raný vývoj jsou důležité, např. motorika, řeč, vliv somatických vad a chronická onemocnění. Někdy dává lékař podnět k podrobnějšímu odbornému vyšetření při posuzování školní zralosti. Tělesná vyspělost není prvořadým ukazatelem

zralosti. Zvažování by mělo být u dětí s rizikovými faktory v průběhu gravidity nebo u porodu. U dětí předčasně narozených nebo s nízkou porodní hmotností následují problémy ve vývoji motoriky a řeči. U těchto dětí se pak mohou projevit také poruchy aktivity, pozornosti a poruchy učení. Důležité je i posouzení důsledků smyslových, tělesných vad, chronických onemocnění a psychický stav. V těchto případech je dobré obrátit se na speciálně pedagogická centra a odborné lékaře. Komplikací může být i častá nemocnost, pokud je od počátku školy. Adaptace na změnu není plynulá, znesnadňuje navazování vztahů, kamarádství. Také může přinášet únavu a nepřítomnost ve škole ochuzuje dítě o výklad učitele a procvičování látky s ostatními (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 2, 3).

2. 1. 2 Poznávací, kognitivní funkce

Čtení, psaní, počítání. Pro zvládnutí trivie je důležitá určitá úroveň rozumových schopností a rovnoměrný vývoj v jednotlivých oblastech. K posouzení je, zda dítě vývojově odpovídá vrstevníkům nebo mírně zaostává, jeví se jako opožděné, je nezralé v některých z dílčích oblastí. U těchto dětí, jejichž kognitivní schopnosti se vyvíjí pomaleji nebo výrazněji zaostávají, je vhodný odklad školní docházky a zvýšená péče. Dítě může mít nezralou jen jednu z oblastí – například grafomotoriku, ale rozumové schopnosti mohou být dobré. V takovém případě se dítě motivuje k činnostem, které rozvíjí danou oblast. Rozhodnutí o zahájení školní docházky nebo odkladu je pak na posouzení míry nezralosti v problémové oblasti v kombinaci s jinými faktory. Naopak jsou děti, které mají mimořádné nadání, v dovednostech převyšují svůj věk, mají hlubší zájmy a vědomosti. Tyto děti mohou nastoupit k zahájení školní docházky před dovršením šesti let, zde je na místě důkladné zvážení, protože některá složka může být nevyzrálá, a pak by zaškolení nebylo vhodné.

Schopnosti, které patří do skupiny kognitivních předpokladů, jsou v určité míře rozděleny uměle, v některých oblastech se uplatňují i mimokognitivní faktory jako např. vizuomotorika, grafomotorika, řeč,

sluchové vnímání, zrakové vnímání, vnímání prostoru, vnímání času a základní matematické představy (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 3).

2. 1. 3 Práceschopnost, pracovní předpoklady a návyky

Dítě by mělo dokázat využívat svoje mentální předpoklady, dílčí schopnosti, dovednosti, také mít zájem a chuť poznávat a učit se. Mít schopnost záměrné (volní) koncentrace a pozornosti na určitou činnost, zodpovědnost, smysl pro povinnost, úkol dokončit. Jestliže dítě se dokáže určitou dobu soustředit na hru, mluvíme pak o bezděčné pozornosti, což znamená, že spontánní podnět dítě zaujal a činnost si zvolilo samo. Takové dítě se však u činnosti vyžadující záměrnou (volní) koncentraci pozornosti rychle unaví, je bez zájmu, odbíhá a nechce pokračovat.

Jsou ale i děti, které nevydrží ani u hry, střídají činnosti, nesoustředí se na nic. Práce ve škole klade nároky na kvality pozornosti jako stálost, intenzita, vytrvalost, odolnost vůči rušivým vlivům.

Přiměřená míra samostatnosti se u školáka předpokládá při přecházení od jedné činnosti k druhé. Práceschopnost je podmíněna vyzrálostí centrální nervové soustavy, souvisí i se zralostí osobnosti. Je důležité dávat dítěti drobné povinnosti, vést jej k respektování určitých pravidel, limitů a podporovat samostatnost. Probouzet v něm zájem o různorodé činnosti a umožnit mu do sytosti si pohrát. Pak přidávat zábavné úkoly (přiměřené vývojové úrovni) z dětských časopisů, pracovních sešitů pro předškoláky, hrát společenské hry. Je to nenásilný způsob, jak u dítěte rozvíjet záměrnou koncentraci pozornosti. Hra s pravidly jej pak učí respektovat a přijímat určitou danost, vyrovnávat se s tím, že ne vždy se daří, vyhraje, že je třeba vytrvat, spolupracovat s ostatními (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 6).

2. 1. 4 Osobnost, emocionálně – sociální zralost

Každé dítě je jiné a je obtížné vyjádřit obsah tohoto kritéria. Jak bude dítě ve škole pracovat, záleží nejen na jeho dispozicích, schopnostech,

ale jak jsme schopni porozumět jeho potřebám, možnostem, povaze a důvodům jeho chování. Tím souvisí také způsoby vhodné motivace. Poměrně velké nároky na vyzrálou osobnost jsou kladeny po zahájení školní docházky v oblasti sociální a emoční. U dítěte se očekává míra emoční stability, sebeovládání, také odolnosti vůči frustraci. Emoční vyspělost přiměřená věku je stejně důležitá jako sociální vyspělost. Dítě se dokáže na potřebnou dobu odloučit od rodiny, být v jiném prostředí, respektovat autoritu. Důležitá je také schopnost začlenit se do skupiny. Právě pro rozvoj sociálních dovedností je nutné poskytovat dítěti dostatek příležitostí pro setkávání s jinými dětmi, podporovat kamarádké vztahy, prožívat radost ze společné činnosti. Učí se také základním pravidlům slušného chování (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 6).

Při rozhodování o zahájení školní docházky však někdy nepomohou poučky, kritéria, pak musí rozhodovat cit, intuice a zkušenosti. Musíme brát v úvahu i další faktory, např. aktuální situaci v rodině. Dítě může být po stránce vývojové připravenosti v pořádku, ale v životní situaci, která klade zvýšené nároky na jeho psychiku - odchod jednoho z rodičů, rozvodové řízení, úmrtí některého z rodičů, přestěhování, změna jazykového prostředí i jakékoli trauma se kterým se dítě nevyrovná v krátkém čase. Někdy dítě není v žádné této situaci, je zralé, přesto rodiče žádají odklad, často argumentují tím, že je dítě „dětské a hravé“, za rok bude šikovnější, že bude ve třídě nejmladší, a že není kam spěchat. Můžeme však říci, že zde se jedná o „školní nezralost rodičů“, kteří nejsou připraveni na to, že by společně měli přijmout povinnosti, změny v organizaci rodiny a očekávají, že pokud bude dítě starší, že s ním bude méně práce v přípravě na školu. Dalším důvodem může být, že jejich dítě neobstojí z důvodů nejistoty, která pramení z vlastní zkušenosti nebo zkušenosti z okolí.

Na druhé straně jsou však rodiče nezralých a na školu nepřipravených dětí, kteří nedají ani na doporučení mateřské školy a dalších odborníků a dají dítě k zahájení školní docházky. Zde však bohužel na toto rozhodnutí doplatí dítě. Stává se, že rodiče přisuzují svému dítěti větší schopnosti, a pak žádají předčasný nástup.

Dá se konstatovat, že pokud je dítě zralé, je vhodné zahájení školní docházky, pokud ne, je vhodnější jeho odložení. Je důležité poskytnout v rozvoji dítěte podporu právě oslabeným oblastem. Na tomto procesu by se měla podílet především rodina, mateřská škola formou individuálního výchovně vzdělávacího plánu, pedagogicko – psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum. Další formou může být přípravný ročník při ZŠ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 7).

2.2 Typické vývojové znaky šestiletých dětí

Pro děti šestileté jsou typické znaky, které musíme vzít v úvahu, abychom jim mohli poskytnout, co potřebují. Vývojové charakteristice žáka mladšího školního věku se věnuje vývojová psychologie. Setkáváme se i s přehledem vývojových znaků šestiletých dětí.

Fyzický vývoj

- dítě má potřebu pohybu, snadno se unaví, ustálená je preference pravé, levé ruky, zvládne koordinaci pohybů

Sociální vývoj

- napodobuje dospělého a přijímá jeho autoritu
- má touhu být milován, věci bere vážně, přistupuje k práci svědomitě
- často se snaží o víc, než na co stačí, přeceňuje se, potřebuje podporu
- potřebuje partnery pro hru, vybírá si kamarády, spolupracuje v menších skupinách, kde se snaží prosadit své názory, dává přednost aktivitám založených na přidělených úkolech a stanovených pravidlech, chce být první, nerado prohrává.

Emocionální vývoj

- dítě rozlišuje také dobro a zlo, dále se rozvíjí smysl pro „fair play“

- ovládá své emoce, občas má tendenci žalovat a vnímá pocity, častěji se hádá, velká je schopnost prožívat radost, rád má překvapení, odloučí se od rodiny

Kognitivní vývoj

- dítě se orientuje se v časových pojmech, začíná chápat koloběh životních dějů, má vědomí o množství a rozměrech, třídí podle znaků, vlastností, déle se soustředí na činnost

- je zvědavé, klade otázky, oblíbené má manipulační a stolní hry, zahazuje i více činnostmi, než je schopno dokončit, těší je nejen samotný proces tvorby, ale i výsledek, opakuje, co se naučilo, má schopnost učit se mechanicky, pracuje ve svém tempu, často samostatně, hodnotí práci svoji i práci druhých, učí se tím, že objevuje, zjišťuje, jak věci fungují, myšlení je konkrétní

Jazykový vývoj

- dítě komunikuje s rodinou, přáteli, při rozhovoru používá vhodné výrazy, slovní obraty, častější jsou přetrvávající problémy s výslovností hlásek, rádo vypráví, někdy přehání, v oblíbené má hádanky, vtipy, rozšiřuje si slovní zásobu, má zájem o významu slov, je dobrým posluchačem (Krejšlová, 2008, s. 16- 21).

2. 3 Metody posouzení školní zralosti - Filipínská míra, Oregonská metoda, vývoj dětské kresby

Posouzení školní zralosti je dosti obtížné pro odborníky, natož pro rodiče. Tato podkapitola nabízí tři metody, které mohou využívat obě strany, tedy jak pedagogové, tak i rodiče. Metoda Filipínské míry je svou jednoduchostí určená spíše pro rodiče, naopak Oregonská metoda je svou složitostí a náročností směřována pedagogům. Poslední uvedená metoda může na základě pozorování a zaznamenávání vývoje kresby dítěte být využívána, jak rodiči, tak i učitelkami.

Filipínská míra

Pro dítě jsou také důležité drobné praktické požadavky. Jestli unese tašku, podnos ve školní jídelně, zda doběhne děti. Jak to má poznat rodič? Člověk nemusí být krejčí ani Filipínek, aby dokázal vzít svému dítěti tzv. filipínskou míru. Dítě zvedne pravou paži vzhůru. Přitiskne ji k pravému uchu, ohne ji v lokti doleva a v této poloze se pokusí dosáhnout prsty pravé ruky přes temeno hlavy na levý ušní boltec. A proč je důležité pro školu, aby si dítě dokázalo strčit ruku za ucho? Určí to docela přesně, zda došlo k vývojové změně proporcionality těla, zda se z neobratného medvídka stal opravdový kluk, holka, kteří něco zvládnou (Verecká, 2002, s. 25, 26).

Oregonská metoda

Jedná se o metodu hodnocení předškolních dětí. Skládá se z 60 položek, a její zkrácená forma je přepracovaná pro podmínky české mateřské školy, má tedy jen 35 položek. Řadíme ji mezi složitější metody hodnocení vývoje dětí. Pro práci s touto metodou je nutné absolvovat vzdělávací seminář. Metoda obsahuje unikátní prvky, které se ve většině nástrojů hodnocení nenacházejí. Je to důraz na sociální a osobnostní vývoj, také na vývoj poznávací, hodnocení herních schopností. Ponechává prostor pro záznam pozorování a popisné komentáře. Pětistupňová škála umožňuje hodnocení stupně pomoci, kterou dítě vyžaduje od dospělého (Gardošová, Dujková a kol., 2012, s. 97).

Vývoj dětské kresby

Kresba a její vývoj je důležitým faktorem v diagnostice školní zralosti. Patří i k sledovaným oblastem při zápisu do 1. třídy. Ve vývoji motorických schopností, lze právě v kresbě dítěte od nejnižšího věku pozorovat kladný vztah k této činnosti. Kresba nám poskytuje mnoho informací nejen o motorických schopnostech dítěte, ale i o samotném intelektuálním i psychickém vývoji. Nejen odborníci, ale i rodiče, tak mohou posuzovat podle kresby svého dítěte jeho připravenost na vstup do základní školy.

Ve vývojové psychologii se dělí kresba do určitých stadií, ty kopírují intelektuální vývoj dítěte. Každému věku odpovídá specifický typ kresby. Ve vývoji předškolního dítěte je kresba v diagnostice často využívána. První období je obdobím skvrn, pak následuje stadium čmáranic. Další období mezi druhým a třetím rokem života je stadium čarání. Stadium hlavonožců a univerzálních postav spadá do období mezi třetím až pátým rokem dítěte (Nevěčná, Nevěčný, 2010, s. 39). V dalším období mezi pátým a šestým rokem dítě začíná pomocí dalšího kruhu u postavy kreslit samostatný trup. Intelektuální realismus je předposledním stadiem dětské kresby. Dítě vyjadřuje svůj vnitřní svět než vnější. Vyvíjí se mezi pátým až sedmým rokem. Dvě poslední stadia jsou zásadní pro diagnostiku předškoláka. Vizualní realismus se u dítěte vyskytuje mezi sedmým až dvanáctým rokem. Dítě začíná kreslit opravdu to, co vidí, je objektivnější. Zde jsou vidět pokroky, kresba postavy z profilu. V posledním stadiu jde v kresbě o zobrazování v prostoru. V kresbě má i význam použití a výběr barvy, pro průzkum vývoje svou psychologickou hodnotu. Diagnostikou dětské kresby dále můžeme zjistit, zda dítě dokáže držet své tělo při kreslení, vysledovat laterální rukou a očí. Pokud dítě pozorujeme dlouhodobě, pak i sledovat vývoj od nevyhraněnosti k záměrné lateralizaci. Informace z tohoto druhu diagnostiky nám lépe pomohou napravovat chyby a nedostatky (Nevěčná, Nevěčný, 2010, s. 40,41). Vývoj dětské kresby nabízí přehledně s vývojem dítěte schéma v příloze č. 1.

V mateřské škole, kde působím, se využívá kresba jako diagnostického nástroje při vymezení školní zralosti. Dětem se zakládá kresba postavy do osobního portfolia od příchodu do MŠ až do odchodu do 1. třídy. Děti kreslí postavu tužkou, vždy po období dvou měsíců. Na konci docházky si soubor těchto kreseb odnáší domů jako knihu. Přináší si ji pak do 1. třídy, kde s ní dále pracuje další pedagog.

2.4 Zralý předškolák

Samozřejmě, že existuje určitá představa, jaké úrovně v rozvoji a učení by měl předškolák dosáhnout. To je doloženo v očekávaných výstupech v *RVP PV*, k nimž by děti měly být cíleně vedeny. Nejsou však povinné, neboť předškolní vzdělávání také není povinné. Každé dítě jich dosáhne v jiné míře a v jiném věku. Je přirozené, že každé dítě se vyvíjí svým tempem, tudíž předškoláci jsou rozdílní. Příprava na školu se nesmí vnímat „normativně“. Mateřská škola pracuje s dítětem tak, aby dosáhlo v rámci individuálních možností maximum. Očekávání, že děti v době, kdy opouští mateřskou školu, budou jedno jako druhé, je nesmyslné. Povinné vzdělávání neočekává, že budou děti stejně schopné a výkonné. Očekávané výstupy berou v úvahu přirozené rozvojové tendence, základní poznávací a činnostní kompetence, hodnoty a postoje, které můžeme u zdravě se rozvíjejícího dítěte na konci předškolního věku považovat za vývojově přiměřené a pedagogicky žádoucí. S těmito výstupy může základní škola počítat u každého dítěte v míře, která je pro něj v době nástupu individuálně dosažitelná (Smolíková, 2010, s. 15).

3 Vliv rodiny na předškoláka

Vstup do 1. třídy představuje pro dítě velkou životní změnu. Aby dítě tuto situaci zvládlo, mělo by být vývojově, sociálně zralé, ale také dobře připravené. Dostupný materiál nabízí rodičům informace, co by jejich dítě mělo zvládnout před vstupem do základní školy. Jedná se o výchovné i vzdělávací předpoklady. Každé dítě nemusí všech parametrů dosáhnout, ale může se k nim přiblížit. Přehled základních dovedností propojuje a sjednocuje cíle rodiny a školy. Proto je důležitá jejich spolupráce.

Desatero pro rodiče dětí předškolního věku:

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze.
2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování.
3. Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti.
4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci.
5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy.
6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech.
7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit.
8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině.
9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevovat tvořivost.
10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě. (MŠMT – Desatero pro rodiče předškolních dětí)

3. 1 Pozitivní vliv rodiče

Rodina je zvláštní společenská instituce, která plní při výchově dětí specifickou funkci. Hodnota posláním předškolní výchovy souvisí s jednotným působením ve výchovných institucích a v rodině. Harmonická koordinace působení obojího prostředí – rodiny a kolektivních zařízení je optimální pro výchovu předškolního dítěte. (Bělinová, 1980, s. 378, 379). Postoj ke školním výsledkům dětí ovlivňuje celkovou atmosféru rodiny. Působí především tehdy, když hodnota vzdělání je na jednom z prvních míst. Určitý význam má i rodinná konstelace, přítomnost otce, matky, počet a věkové složení sourozenců i jejich pohlaví. Z hlediska nároků na školní úspěšnost má každá sourozenecká role jiný význam (Vágnerová, 1998, s. 28). Veškeré dění v rodině probíhá sociální interakcí, která je realizována prostřednictvím komunikace. Rodinná interakce a komunikace souvisí se stylem výchovy. Nejčastější typy výchovy jsou autoritativní, liberální a demokratický. Důležitá je jednota rodinné výchovy. Předškolní věk je období, kdy dítě na základě vrozených schopností osvojuje dovednosti a návyky nezbytné pro nástup školní docházky. (Třesohlavá, Černá, Kňourková, 1990, s. 47-50). Klíč k partnerství s rodiči spočívá v umění najít k nim přístup, který rodinu podporuje, staví na ní a neničí, co rodiče tvoří. Rodiče chtějí, aby jejich děti byly ve škole šťastné. Učitelé chtějí totéž. Byla vytvořena typologie rodičů podle míry zapojení do práce školy.

Typ 1: Rodiče, kteří plně schvalují vše, čemu se dítě ve škole učí, pokouší se toto učivo rozšířit.

Typ 2: Rodiče, kteří se horlivě snaží spolupracovat, avšak ne vždy vhodným způsobem.

Typ 3: Rodiče, kteří jsou fyzicky přítomni, ale nejsou aktivní.

Typ 4: Rodiče, jejichž kontakt se školou spočívá v přivádění a odvádění dětí, nanejvýš se účastní třídních schůzek.

Typ 5: Rodiče, kteří děti do školy nedoprovázejí, ani se školou nevyhledávají kontakt (Bruceová, 1996, s. 103-105).

3. 2 Negativní vliv rodiče

V některých rodinách se upřednostňuje činnost a jednání před přemýšlením a uvažováním. Rodina klade důraz na zlepšení ekonomické situace, chtějí vlastnit víc, což je typické pro konzumní společnost. Děti nejsou vedeny k četbě, ale orientují se na pasivní konzumaci televizních pořadů. Je obtížné přimět je k osvojování znalostí prostřednictvím četby. Paradox je, že právě tyto rodiče si slibují od dobrého výsledku dítěte mnoho. Rodinné očekávání způsobuje i jiné obtíže, jako je chybějící motivace. Prostředky k dosažení pak může být přehnané mínění, ubíjení tvrzením „nemáš na to“. Úlohu hraje také jejich osobní seberealizace. Dítě se má přizpůsobit vlastním nesplněným snům rodičů. Dítě je systematicky hýčkáno a zbavováno odpovědnosti, patří sem volný typ výchovy a příliš autoritativní výchova. Přijmout pak základní povinnost, jakou je učení, je nepřekonatelnou překážkou. Pokud si rodič uvědomí existenci problémů je na nejlepší cestě pomoci svému dítěti i sobě (De Carli, 1995, s. 131-134).

3. 3 Příklady z praxe

Rodiče, kteří jsou nejdůležitější v procesu socializace a vytváří tak primární prostředí pro dítě, mohou zásadním způsobem ovlivnit vstup dítěte do školy. I když ovlivňujících faktorů je nespočet, tato podkapitola uvádí dva základní vlivy rodičů na dítě, a to působení negativní a pozitivní. Následně jsou zde uvedeny dva stručné příklady z mé vlastní praxe:

Příklad č. 1

Lucie. Má o čtyři roky starší sestru, její rodina je úplná. Od nástupu do mateřské školy ve třech letech se zapojuje bez problémů do dění ve třídě. V rodině probíhá vzájemná komunikace mezi dětmi a rodiči, styl výchovy je demokratický, částečně liberální. Rodiče jsou vhodnými vzory. Lucii se věnují, vedou ji ke sportu, předčítají jí z knížek. Mají zájem na tom, aby nastoupila do 1. třídy. Ve srovnání s vrstevníky je zralá. Má předpoklady

i motivaci. Rodiče si uvědomují její dispozice, dítě nepřetěžují a nesrovnávají ji se starší sestrou.

Příklad č. 2

Ondřej. Jedináček. Rodiče na něho mají extrémní požadavky a očekávají nejlepší výsledky. Chlapec je intelektově průměrný, rodiče nerespektují jeho možnosti, jsou přehnaně úzkostní i ve vztahu ke škole. Vede to k nejistotě z výsledku a chlapec se bojí. Pak ani dobrý výsledek nemá význam pozitivní zpětné vazby. Může se stát, že napětí v rodině mu znemožní pracovat na úrovni svých předpokladů.

4 Zápis do první třídy je první významný akt v životě dítěte

Zápis do základní školy je pro předškolní dítě vstupní branou. Většinou jde o první seznámení s prostředím školy i s pedagogy. Je i důležitým aktem pro rodiče, pedagogy mateřské a základní školy. Plní i další funkce, např. podléhá legislativě, poskytuje diagnostiku dítěte ze strany školy nebo předává informace rodičům a okolí, co je očekáváno od dítěte. Termín zápisu bývá vyhlášen mezi 15. lednem a 15. únorem, vyhláší ho město nebo městská část a uveden bývá na městských vývěskách. Většinou termín vyvěšují i v mateřských školách. Sebou k zápisu je třeba vzít občanský průkaz, rodný list dítěte, očkovací průkaz dítěte a kartu zdravotní pojišťovny (Beníšková, 2007, s. 14).

4.1 Legislativní úkon

Zápis je legislativním aktem – zákon č. 49/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon. Povinností zákonného zástupce je přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce v době dané zákonem od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Povinná školní docházka začíná školním rokem pro dítě, které dosáhlo nebo dosáhne v kalendářním roce věku šesti let, pokud mu není povolen odklad. Podle platné legislativy povoluje odklad školní docházky o jeden školní rok ředitel školy, v případě požádali o to písemně zákonný zástupce dítěte. Žádost musí být doložena posouzením školského poradenského zařízení a odborného lékaře. K povinné školní docházce může být přijaté i dítě narozené v období od 1.9 do 31. 12. daného roku, k plnění školní docházky je však nutné vyjádření školního poradenského zařízení.

Podmínkou pro přijetí dítěte narozeného koncem června jsou doporučující vyjádření odborného lékaře i školského poradenského zařízení, které k žádosti přikládá zákonný zástupce (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 11).

4.2 Diagnostika dítěte ze strany školy

Zápis se stává první příležitostí seznámení dítěte se školou, posouzení jeho zralosti a připravenosti. Měl by rozlišit děti způsobilé k zahájení školy a ty, pro které je vhodný odklad, plní proto funkci depistážní, ale i preventivní. Rodičům je třeba vysvětlit, v čem je dítě nevyzrálé, navrhnout řešení a doporučit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, speciálně v pedagogickém centru, k logopedické péči, k zařazení do přípravné třídy, do edukativně - stimulační skupiny v rámci MŠ nebo ZŠ. Základní školy volí obsah, formu zápisu podle svých zkušeností a potřeb. Ověřují vývojovou úroveň schopností a dovedností potřebných pro zvládnutí triví, zaměřují se také na sociální a emocionální zralost. Někdy je však důraz kladen na vědomosti dítěte. Zápisem dává škola veřejnosti na vědomí, co považuje za potřebné, aby dítě bylo připraveno na školu a co má umět (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 11). Většinou učitel vypisuje u zápisu s rodiči zápisový list a administrativní náležitosti. Jiný pedagog si s dítětem povídá, sleduje se, zda umí říci své jméno, adresu, věk, zda umí poznat barvy, zda dokáže pojmenovat geometrické tvary, zná některá písmena, úroveň řeči, početní představy, orientace v prostoru a čase, úroveň kresby, laterality, a jak se chová dítě u zápisu (Beníšková, 2007, s. 15,16).

4.3 Informace pro rodiče a okolí

Rodiče většinou mají možnost zjistit si o škole, kde své dítě chtějí zapsat informace na základě osobních referencí, probíhajících dnů otevřených dveří, na internetových stránkách a v místním tisku. Většinou volí školu nejbližší bydlišti tzv. spádová škola. Měli by si promyslet, co je pro ně nejdůležitější (Beníšková, 2007, s. 9-12). Rodiče přichází s dítětem s očekáváním, jak se mu podaří zvládnout požadavky, zda zvládne splnit zadané úkoly. Rodiče se informují, co se u zápisu požaduje a snaží se dítě připravit – učí dítě základní údaje, básničku, písničku, jmenovat číselnou řadu. Obsah a forma zápisu do základní školy jsou informacemi pro rodiče a mateřskou školu, ale také vodítkem, jakým směrem se má dítě dále

rozvíjet. Někdy je u zápisu ověřována znalost písmen a číslic, pak se může stát, že rodiče a mateřské školy budou vést děti k získání těchto vědomostí. V předškolním věku je třeba rozvíjet schopnosti, na jejichž základě se pak potřebné vědomosti budou vytvářet. (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 12).

4. 4 Zápis jako přechodový rituál

Zápis dítěte do 1. třídy základní školy je legislativní úkon, ale také chvíle, kdy se dítě setkává s novým světem, se školou. Může být vnímán do jisté míry jako kontroverzní záležitost, protože v době zápisu může být dítě ještě nevyzrálé. Mezi pátým a šestým rokem života nastává velká akcelerace vývoje a na dítěti je vidět každý měsíc. Jak tedy postavit zápis, aby nešlo jen o přehlídku vědomostí a dovedností, ale především o akt motivační. Cílem zápisu je bližší poznání dítěte, zvážení, zda vývojová úroveň dítěte stačí pro vstup do školy. Toto je zásadní moment zápisu, neboť zvláště rodiče dítěte, které nenavštěvovalo mateřskou školu, mohou při absenci možností srovnání dítěte s vrstevníky, nesprávně odhadnout zralost dítěte pro školní docházku. Jde o nesmírně důležitý okamžik, o první kontakt dítěte i rodiče s prostředím školy. V současné době probíhá revize rámcových vzdělávacích programů, pokud se podaří upravit je tak, aby na sebe navazovaly, a formy vzdělávání na základní škole se přiblíží metodám práce ve škole mateřské, dostala by kontinuita vzdělávání jasný rámec. Také by byl zajištěn plynulý přechod z jednoho stupně vzdělávání do druhého a s tím souvisí i to, jak je dítě připraveno na školu (Těthalová, 2013, s. 13).

4. 5 Role školáka a její význam

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem v životě dítěte, který je časově vymezen. Dítě přijímá novou roli, stává se školákem. Ta představuje změnu a zásadním způsobem ovlivňuje životní období jedince. V předškolním věku má dítě určitou představu, jaké to je být už

ve škole, ovšem tato představa je závislá na informacích a postojích jiných osob. Tato budoucí role bývá na konci předškolního věku předem formálně potvrzována prostřednictvím především materiálních symbolů této změny. Stále však dítě očekává, co nového vstup do školy přinese (Vágnerová, 1998, s. 5-7).

Jak často slyší dítě otázku, jak se těšíš do první třídy? Ale ani učitelé a rodiče se této otázce nevyhnou. S budoucími prvňáčky je spojují i obavy, aby na počátku této cesty za poznáním něco nepokazili. Celou dobu bude také předškoláky provázet slovo poprvé. Poprvé se také setkávají s prostředím základní školy, dochází k navazování prvních vztahů mezi školou a rodinou. Vždy by si měly děti zápis užít a mít možnost se přesvědčit o vlídném a bezpečném prostředí. Zápis by se neměl stát stresující záležitostí a neměl by mít podobu přijímacích zkoušek.

Při zápisu se škola prezentuje, to znamená, že představí svůj program, motivuje děti i rodiče, zjistí, jaká jsou očekávání rodičů, informuje také o akcích a dalších setkáních, především předává rady a doporučení, dochází k navázání první spolupráce a také k zisku informací o rodině (Krejslová, 2008, s. 7, 11-13).

5 Odklad školní docházky

Téměř čtvrtina dětí v současné době, které nastupují do první třídy, má za sebou odklad školní docházky. Začátek školní docházky však může být odložen jen jednou. Během posledních let se také změnil postoj rodičů k odkladu školní docházky. Stává se, že o odkladu uvažují i rodiče bezproblémových dětí. Proto není jen na žádost rodičů, je třeba doporučení školského poradenského zařízení, doporučení lékaře. Odklad uděluje ředitel základní školy na základě těchto dvou doporučení (Beníšková, 2007, s. 24, 25).

Je-li dítě zralé, ale průměrného intelektu, pak nemá smysl čekat. Odklad výbavu od přírody nezmění. Je žádoucí, aby bylo vystaveno systematickému rozvíjení svých možností. Dále je odklad školní docházky nevhodný, chce-li si rodina užít volna, přestože má dítě dostatečné schopnosti pro nástup do školy (Kutálková, 2010, s. 149).

Situace může být jasná, když je dítě hravé, neposedí, narodilo se na jaře, vývoj řeči není dokončen. Jindy rodiče váhají, výsledky testu nejsou přesvědčivé. Pak je řešením požádat u zápisu o odklad a testy se zopakují. Vývoj v tomto období může udělat skok a dítě nakonec do školy nastoupí. Někdy se rodiče pod tíhou zodpovědnosti nemohou rozhodnout. Hlavně v případě nerovnoměrného vývoje není rozhodnutí snadné. Pomocí může být rozbor celé situace. Matka příroda je mocná a dítě nás často překvapí tam, kde to nečekáme (Kutálková, 2010, s. 148, 149).

Jak dítě obstojí bez podpory a mimo svoji rodinu, záleží na vyzrálosti jeho autonomie, a jak má rozvinutou sebedůvěru. Jde o kontinuální proces od narození, kdy je důležité mít dítě rád, věnovat mu pozornost, přijímat ho, pochopit jeho potřeby, ponechat mu prostor i vymezovat hranice. Tyto popsané předpoklady, respektive kritéria školní zralosti, připravenosti nám mohou být také vodítkem, u kterých dětí je vhodné důkladně zvažovat zahájení školní docházky:

Kritéria pro odklad školní docházky, jedná se o děti:

- zdravotně oslabené
- s významným opožděním kognitivního vývoje
- s pomalejším nebo nerovnoměrným kognitivním vývojem
- s výraznější nezralostí v některé z dílčích oblastí kognitivního vývoje
- nezralé v oblasti práceschopnosti
- nezralé v oblasti emocionálně sociální

(Bednářová, Šmardová, 2010, s. 7)

5. 1 Příklady z praxe

Následující podkapitola uvádí několik příkladů dětí s odkladem školní docházky, kde je jasně patrná různorodost příčin takového rozhodnutí. Jedná se o zkušenosti z mé praxe.

Šestiletá **Janička**, navštěvuje mateřskou školu dva roky. Svou výškou a váhou převyšuje ostatní děti. Je rozumově průměrná, srovnatelná s ostatními vrstevníky. Rodiče mají dilema, nechat ji v mateřské škole nebo ji poslat do školy. Roli zde hraje i psychická nevyzrálost. Rodiče se nakonec po zvážení celé situace přiklání k odkladu. Mohlo by dojít k tomu, že by Janičku vrátili do mateřské školy pro školní selhávání, pak by mohlo dojít k narušení sebevědomí dítěte.

Šestiletý **Honzík**, kterému byl doporučen odklad školní docházky pro sociální nezralost, rodiče souhlasili. Odmítal jakékoliv společné činnosti, nezapojoval se do kolektivu, byl samotář. Při navazování kontaktu se choval až agresivně. Byl hravý, úkoly pro předškoláky odmítal. Při rozboru situace byl brán zřetel i na fyzickou nevyzrálost Honzíka.

V dalším případě rodiče **Evičky** byli rozhodnuti, dát jí odklad školní docházky. Nepřesvědčila je žádná doporučení, kresby a práce v sešitě předškoláka. Chtěli si zřejmě oddálit školní povinnosti s dítětem.

Nepomohla ani doporučení odborníků a dítě mělo odklad přesto, že bylo vývojově i rozumově vyzrálé. Rodiče nebrali v úvahu předpoklady dítěte a její další přirozený rozvoj.

Pět a půlletý **Ondra** navštěvuje mateřskou školu jeden rok. Je pohybově neobratný, tužku drží křečovitě. Výchovu dítěte otec nechává na matce. Preventivní lékařská prohlídka upozornila na lehce opožděný vývoj. Děti se mu smály, že je pomalý. Na výstavce nemá moc kreseb. Kresba postavy je jednoduchá, bez detailů, má základní znaky. Byl doporučen odklad školní docházky. V dalším období šlo o posílení percepčních funkcí, smyslově motorických a pohybových cvičení.

6 Odborné instituce

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují poradenské služby. Do poradny nemusí být žádné doporučení. Většinou se rodiče objednají sami, ale objednává i základní, mateřská škola na základě jejich souhlasu. Bývá v dopoledních hodinách, dítě doprovází rodič (Beníšková, 2007, s. 22). Speciálními testy se vyšetřuje mentální úroveň dítěte, přibližně se určí, na jaký školní výkon obecně dítě má. Zkontrolují i školní zralost. Zachytí i výskyt budoucí poruchy učení. Doporučí řešení, které můžete a nemusíte akceptovat. Stručně tedy můžeme PPP charakterizovat jako zařízení, které se zabývá poradenskou činností v oblasti vývoje, výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Poskytuje služby školám, výchovným poradcům a psychologům ve školách, a rodičům. Provádí pedagogicko-psychologická vyšetření a pomáhá při profesionální orientaci žáků (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 159). Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje (PPP OK) vznikla v roce 2005 sloučením pracovišť Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk s cílem integrace poradenského systému v našem kraji. Základní filozofií PPP OK je zajišťování kvality poskytovaných diagnostických, intervenčních a metodických služeb se zřetelem na vysokou komunikativnost a maximální dostupnost. Klíčovou náplní práce odborných pracovníků, kterými jsou psychologové a speciální pedagogové, je přímá práce s klientem (ve věku 3-19 let), s jeho rodiči a pedagogy (Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje).

Informace můžeme získat i u *dětského psychologa*. Psychologické testy se však nemají opakovat příliš často. Při testování si může vzpomenout na předchozí zkušenost a testování není přesné (Verecká, 2002, s. 17, 18).

Speciálně pedagogické centrum – školské zařízení, které zabezpečuje pedagogicko-psychologickou péči dětem a žákům se zdravotním postižením. Zajišťuje odbornou pomoc při integraci dětí ve spolupráci s rodinou, školami a odborníky (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 223).

7 Dotazníky

Cílem této práce je propojit teoretické poznatky s praxí v mateřských školách v oblasti předškolního vzdělávání. Zjistit, jaká je vzájemná provázanost v přípravě předškolních dětí v dané lokalitě, jak se rodiče dívají na práci učitelek v MŠ a nabídnout tak rodičům metodický materiál, který jim poskytne informace o přípravě dětí v mateřské škole na vstup do základní školy.

Výzkumná metoda byla zvolena podle cíle praktické části této práce. Cílem je zjistit informace od učitelek MŠ ve zvolené lokalitě a od rodičů předškolních dětí.

Hlavním tématem je příprava předškolních dětí na vstup do školy a povědomí rodičů o rozvoji a přípravě svých dětí v MŠ. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila dotazník. Tuto metodu jsem vybrala zejména z organizačních podmínek, které vyplývají z mého působení v daném prostředí.

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Možnosti dotazníků a počet odpovídajících je dán podmínkami prostředí. (Gavora, 1996, s. 9, 53). Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. Podle toho, jakým způsobem má respondent v určité položce (otázce) odpovědět, lze rozdělit položky na otevřené a uzavřené. U otevřených položek respondent odpověď sám vytváří, u položek uzavřených určitým způsobem manipuluje s odpověďmi již navrženými. Hlavní výhodou uzavřených položek je, že jejich vyhodnocování je podstatně jednodušší. Uzavřené položky lze dále dělit na dichotomické a polytomické. Pokud lze na položku dát jen dvě vzájemně se vylučující odpovědi (např. ano-ne), hovoříme o položkách dichotomických. U polytomických se předpokládá více odpovědí než dvě. Tyto položky je dále možné rozdělit na výběrové, výčtové a stupnicové (Chráska, 2007, s. 163-166).

V rámci praktické části této práce jsem vytvořila a následně zpracovala dva dotazníky. První je určen pro učitelky MŠ (okres Prostějov) a zaměřen na průzkum v oblasti jednotného působení na připravenost a zralost předškolních dětí v MŠ. Druhý dotazník je určen pro rodiče dětí v MŠ a zjišťuje spokojenost s prací učitelek s předškolními dětmi a zároveň má poskytnout zpětnou vazbu pro zkvalitnění práce.

7.1 Hodnocení dotazníku pro učitelky v mateřských školách

Dotazníkové šetření bylo provedeno v mateřských školách, ze kterých odchází děti do 1. třídy ZŠ. Na otázky z oblasti školní zralosti odpovídalo 10 respondentů. Cílem dotazníku bylo ověřit, zda působení a příprava u předškoláků jsou jednotné. Z celkového počtu předaných dotazníků byla 100% návratnost.

Celkově dotazník obsahuje deset otázek, z toho devět je uzavřených a jedna s možností vyjádření vlastního názoru.

Z otázky č. 1 vyplývá, že u učitelek mateřských škol v dané lokalitě převažuje délka praxe do pěti let, poté praxe více jak dvacetiletá a pouze jedna učitelka s desetiletou praxí.

Z otázky č. 2 se dozvídáme, že z deseti respondentů osm pracuje s dětmi rozdílného věku a dva respondenti s dětmi stejného věku.

V otázce č. 3 grafomotorická cvičení zařazují učitelky MŠ většinou jednou za týden.

V otázce č. 4 došlo z 80% ke shodným odpovědím, kdy pohyb, hry na rozvoj hrubé a jemné motoriky zařazují několikrát za den.

V otázkách č. 5 a č. 8 byla vždy možnost označit více odpovědí, z čehož vyplynulo, že děti jsou k řečovým projevům podněcovány nejvíce formou komunikativního kruhu a pomocí didaktického materiálu, méně je využíván individuální rozhovor. Otázka č. 8 nabízí odpovědi, jak učitelky v MŠ procvičují matematické schopnosti. V tomto případě je nejčastěji využívána manipulace s předměty, poté pracovní listy a sešity pro předškoláky.

Z otázky č. 6 plyne, že všichni odpovídající zajišťují výslovnost formou depistáže.

Otázka č. 7 se zabývá tím, jak často se děti seznamují se základními matematickými představami a výsledky dotazníku jasně naznačují, že tato oblast je rozvíjena každý den u 90% odpovídajících.

Poslední dvě otázky jsou spíše informativního charakteru, otázka č. 9 naznačuje, že systematická příprava předškoláků je nutná.

Otázka č. 10 spíše zjišťuje, jaké možnosti dalšího vzdělávání mají děti v mateřských školách, zde se jedná o výuku anglického jazyka ještě před vstupem do školy.

Protože odpovědi byly získávány v mateřských školách, ze kterých děti předškolního věku poté nastupují do základní školy na vesnici, je i přes anonymitu dotazníku patrné, že pouze v jedné mateřské škole kroužek angličtiny nemají. Konkrétní výsledné údaje tohoto dotazníku jsou uvedeny v tabulce č. 1. Celkově však můžeme říci, že příprava předškolních dětí v daném regionu se ve všech dotazovaných školách odvíjí od jednotného působení, kdy jsou plněny podobné cíle a používány stejné metody i prostředky. Ověřením předpokladu, že příprava dětí v MŠ je jednotná, byl naplněn cíl, který byl vytyčen.

Tabulka č. 1

č.	otázka	Odpověď (možná odpověď – kolik respondentů)		
1.	Délka Vaší praxe?	5let 5	10 let 1	více jak 20let 4
2.	Pracujete s dětmi ...?	stejného věku 2	rozdílného věku- 8	
3.	Jak často zařazujete grafomotor.cvič.?	každý den 2	1× týdně 5	3× týdně 3

4.	Jak často zařazujete pohyb. aktivity a hry na rozvoj hrubé a jemné motoriky?	několikrát za den 8	1× za den 2	1×za dva dny 0
5.	Jakou formou podněcujete děti k řečovým projevům?	komunikativní kruh 10	individuální rozhovor 9	didaktický materiál 10
6.	Zjišťujete výslovnost formou depistáže?	Ano 10	Ne 0	
7.	Jak často se děti seznamují s matemat. představami?	každý den 9	1× za týden 0	2×za týden 1
8.	Jak si děti procvičují mat.schopnosti?	pracovní listy 8	sešity pro předškoláky 6	manipulace s předměty 10
9.	Je nutná systematická příprava na vstup do ZŠ?	Ano 10	Ne 0	
10.	Nabízí Vaše MŠ výuku angličtiny pro předškoláky?	Ano 8	Ne 2	

7.2 Hodnocení dotazníku pro rodiče předškolních dětí

Dotazník je určen pro rodiče, jejichž děti navštěvují MŠ. Celkový počet rozdaných dotazníků byl 28, z toho bylo získáno 15 dotazníků zpět, takže celková návratnost byla 53, 6%. Cílem dotazníku bylo zjistit, jakou představu a přehled mají rodiče o předškolní přípravě svých dětí v mateřské škole i doma.

Dotazník obsahoval 12 otázek, kdy 11 otázek bylo uzavřených a 1 otázka otevřená. Respondent měl vždy možnost zatrhnout i více odpovědí nebo neodpovídat. Dotazník byl anonymní, pouze s uvedením, kdo jej vyplňoval. Zde jasně převažují jako respondenti matky, druhý nejvyšší počet bodů získala možnost vyplnění dotazníku společně, a možnost vyplnění dotazníku otcem byla pouze v jednom případě. (otázka č. 12)

Úvodní čtyři otázky jsou zaměřeny na zjišťování míry spokojenosti rodičů na kvalitu výchovně vzdělávacího procesu v MŠ.

Otázka č. 1 naznačuje, proč děti vlastně MŠ navštěvují. Podle výsledků uvedených v tabulce je zřejmé, že rodiče nejvíce chtějí, aby jejich dítě bylo v kolektivu dětí, poté následuje význam předškolního vzdělávání, třetí místo zaujímá to, že dítě nemá kdo hlídat, když rodiče pracují.

V otázce č. 2 jsou všichni respondenti spokojeni s rozdělením dětí do tříd podle věku a s kvalitou práce učitelek ve třídě (otázka č. 4).

V otázce č. 3 si velké procento, a to 93% myslí, že v MŠ je dostatečně podnětné prostředí pro rozvoj jejich dítěte.

Otázka č. 5 se zaměřuje na specifické oblasti v rozvoji dítěte. Pokud zohledníme pouze kladné odpovědi, je zřejmé, že rodiče si myslí, že vliv MŠ na dítě je největší v oblasti tělesné, psychické, sociální a komunikativní. Na druhém místě stojí rozvoj oblasti spojené s přírodou a zájmem o okolní svět. Zajímavé je, že oblast sociálně kulturní je až na posledním místě, protože zde vyvstává další otázka, zda pravidla a návyky slušného chování ve společnosti, nejsou oblastí, která by měla být rozvíjena hlavně v domácím prostředí.

Otázka č. 6 zjišťuje povědomí rodičů i v oblasti legislativní, konkrétně tedy s kurikulárními dokumenty. Součástí práce učitelek v MŠ je také kurikulární činnost a naplňování ŠVP. Rodiče mají tedy možnost se ve zvolené instituci seznámit s ŠVP v prostorách školy, z 15 respondentů je 13 dostatečně obeznámeno s tímto programem.

Zajímavá je otázka č. 7, která nabízí rodičům možnost zisku dalších informací a rozšíření obzorů v oblasti předškolního vzdělávání v podobě besed s odborníky o problému školní zralosti. Z 13 odpovědí bylo pro 7 respondentů a 6 proti.

I přestože je v dnešní době běžná komunikace prostřednictvím počítačů, nabízí MŠ informace nejen prostřednictvím webových stránek, ale hlavně pomocí nástěnek, třídních schůzek a konzultací, což rodiče hodnotí velmi kladně a 100% spokojeností. (otázka č. 8)

Z otázky č. 9 je patrné, že rodiče nejvíce zajímají informace, které se týkají školní zralosti a připravenosti a s tím souvisejí věci kolem zápisu do 1. třídy, podstatné jsou pro ně také informace o potřebných dovednostech dítěte, seznámení s prostředím ZŠ a poslední místo v oblasti informací patří možnostem testování dítěte v MŠ.

Otázka č. 10 je otevřená a nabízí rodičům možnost vyjádřit se k tomu, které činnosti má jejich dítě nejraději, jak v MŠ, tak i doma. Z odpovědí vyplývá, že v MŠ děti nejraději hrají hry se svými vrstevníky, malují, zpívají, chodí na procházky do přírody a v oblibě jsou i kroužky, které MŠ nabízí. Nejčastěji uváděné činnosti doma jsou hra, kreslení, čtení, stavebnice a zpívání.

MŠ se snaží s dětmi předškolního věku systematicky pracovat a připravovat je pro vstup do školy, a to v podobě pracovních sešitů pro předškoláky, sestavuje portfolia vývoje postav, rozvíjí před čtenářskou a matematickou gramotnost a jiné aktivity, což 87% z dotazovaných hodnotí velmi kladně (otázka č. 11).

Celkové hodnocení dotazníků přineslo velmi pozitivní odezvu od rodičů v oblasti předškolní přípravy dětí. I přes malý počet respondentů, je možné

si udělat obraz o práci pedagogů této vzdělávací instituce a vyvodit závěry pro zkvalitnění předškolní přípravy. Z výsledků, které byly získány z dotazníku (tabulka č. 2), je patrné, že rodiče považují přípravu dětí ve škole za dostatečnou, mají přehled o práci svého dítěte a dokážou ocenit i práci učitelek, z čehož plyne, že příprava předškolních dětí je systematická a dochází k plnění cílů, které byly vytyčeny. Získáním těchto informací byl naplněn cíl dotazníku. V rámci dalšího šetření je možné tyto výsledky použít pro srovnání s dalšími mateřskými školami.

Tabulka č. 2

č.	Otázka	Odpověď (možná odpověď – kolik respondentů)			
1.	Proč navštěvuje Vaše dítě MŠ?	a)rodiče chodí do zaměstnání 11	b)chci, aby dítě bylo v kolektivu 15	c)MŠ poskytuje předškolní vzděl. 14	
2.	Spokojenost s rozdělením do tříd podle věku?	ano 15	ne 0		
3.	Je ve MŠ dostatečně podnětné prostředí?	ano 14	ne 0		
4.	Spokojenost s kvalitou práce učitelek v MŠ?	ano 15	ne 0		
5.	Ve které oblasti obohatila MŠ rozvoj Vašeho dítěte?	tělesná ano 12 ne 2	psychická ano 12 ne 1	sociální a komunikace ano 12 ne 1	sociálně kulturní ano 10 ne 2
6.	Cítíte se seznámeni s ŠVP MŠ?	ano 13	ne 2		

7.	Máte zájem o besedu s odborníky?	ano 7	ne 6		
8.	Jste spokojeni, jak Vás MŠ informuje?	Ano 15	Ne 0		
9.	Které informace Vás zajímají?	O dovednostech dítěte ano-13	Možnosti testování v MŠ ano- 8	Zápis do školy ano - 13	Školní připravenost ano -14
10	Které činnosti má Vaše dítě nejraději?	Doma: hra, kreslení, malování, čtení, stavebnice, pomáhání rodičům, zpívání	V MŠ: hry v kolektivu, společenské hry, malování, zpívání, kroužky v MŠ, vycházky v přírodě		
11	Jste spokojeni s aktivitami pro předškoláky v MŠ?	ano 13	ne 0		
12.	Kdo odpovídal na otázky?	matka 8	otec 1	společně 6	

Závěr

Zápis do 1. třídy je prvním významným aktem v životě dítěte. Tato bakalářská práce se zabývala předškolním obdobím a jeho vývojovými charakteristikami, zachycovala změnu role dítěte z předškoláka na školáka a všechny faktory s tímto související. Hlavním cílem práce bylo vytvořit ucelený a systematický soubor informací, jak teoretických, tak i praktických, který by rodičům předškolních dětí i pedagogům usnadnil toto období a zodpověděl časté otázky této problematiky. Cíl byl splněn, a to v podobě vytvoření textu, který časově naznačuje vývoj dítěte od období předškoláka v mateřské škole, až po jeho vstup do základní školy. Předškolní období je důležité, protože již zde se vytváří základní předpoklady pro budoucí vzdělávání a soustřeďuje se na vyrovnávání nerovnoměrností před vstupem do školy. Dílčími cíli práce bylo také vymezit a popsat další důležité činitele, kteří ovlivňují školní zralost a připravenost jako např. vliv rodiny, osobnost učitelky a samotné předpoklady dítěte.

Úvodní kapitola se zabývala přípravou dítěte v mateřské škole, kde získává základní poznatky o přírodě a společenských jevech, rozvíjí myšlení a řeč, také vhodné návyky, podporuje aktivitu a samostatnost a v neposlední řadě také osobní identitu. Nastíněny byly i základní tradiční principy výchovy v kontextu s moderními zásadami a podnětným prostředím pro dítě, které vytváří právě osobnost učitelky. Předškolní příprava dětí by měla být jednotná, což předpokládají i kurikulární dokumenty, se kterými by učitelka v mateřské škole měla pracovat. Tato kapitola tedy také seznamovala s rámcovými vzdělávacími programy, standardy a klíčovými kompetencemi.

Druhá kapitola s názvem Školní zralost se již plně věnovala osobnosti dítěte, seznamovala s pojmy jako školní zralost a školní připravenost, a následně posouzení těchto kompetencí v oblasti tělesné, kognitivní, pracovních předpokladů a návyků, sociálně – emocionální. Pro šestileté děti jsou charakteristické určité vývojové znaky, které je nutné také brát v úvahu

a které nám mohou pomoci určit, zde je dítě připravené na vstup do školy. Kromě toho existují také metody, které napomáhají při posuzování školní zralosti, tato podkapitola nabízí základní tři, tedy Filipínskou míru, Oregonskou metodu a vývoj dětské kresby. Děti jsou tak vedeny k cílům, které jsou podle očekávaných výstupů v RVP PV, potřebné pro vstup do školy, ovšem nutné je si uvědomit, že každé dítě je individuální a navíc i to, že předškolní vzdělávání není povinné.

Další kapitola se věnovala faktoru, který dítě ovlivňuje nejvíce, tedy primárnímu prostředí rodiny. Její vliv na dítě může být pozitivní i negativní, proto je důležité, aby cíl rodiny a školy byl jednotný. Jistým návodem může být desatero pro rodiče, které tato kapitola nabízí.

Čtvrtá kapitola popisovala samotný zápis, a to z různých úhlů pohledu, tedy jako legislativní úkon, jako diagnostiku ze strany školy, zápis jako rituál každé školy a novou roli školáka. Jestliže však dítě není připraveno na tuto novou roli, nastává okamžik odkladu školní docházky, což je většinou doprovázeno nerovnoměrností vývoje dítěte, zde pak se nabízí možnost využití odborných poradenských institucí. V poslední době je otázka odkladu školní docházky velmi aktuální, protože o této možnosti přemýšlí i rodiče bezproblémových dětí, což je pro dítě velmi nežádoucí.

Poslední kapitola se věnovala praktickému zpracování tématu. Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník, a následně byly vytvořeny a zpracovány dva dotazníky, jeden určený pro učitelky mateřských škol v určité lokalitě regionu Prostějovska, který se zaměřuje na zjišťování jednotného působení v oblasti předškolní přípravy, protože tyto děti následně nastupují do jedné základní školy v témže regionu. Druhý dotazník byl určen rodičům předškolních dětí a zkoumal, jak jsou rodiče informováni a spokojeni s prací učitelek této vzdělávací instituce. Cílem bylo na základě dotazníkového šetření zjistit informace o předškolní přípravě významné pro daný region, které mohou být zpětnou vazbou pro zkvalitnění práce pedagogů. Cíl byl splněn prostřednictvím získání informací, ze kterých vyplývá, že předškolní příprava v daných školách je jednotná, práce učitelek

systematická a cílevědomě vedená a tudíž předškolní děti mají ideální prostředí pro osobní rozvoj.

Celá práce vycházela ze základní literatury a odborných časopisů o daném tématu. Obrazový materiál je pouze v příloze, a to schéma vývoje dítěte předškolního věku. Autorka obohatila text o své zkušenosti z vlastní praxe, kdy konkrétní příklady doplňují některé kapitoly. Práce může sloužit jako příručka pro rodiče předškolních dětí nebo také jako materiál pro další studium dané problematiky zejména regionálního charakteru.

Seznam literatury a dalších zdrojů

a) Literatura

BEDNÁŘOVÁ, JIŘINA., ŠMARDOVÁ, VLASTA. *Školní zralost. Co by mělo dítě před vstupem do školy.* Brno: Computer Press, 2010. 100 s. ISBN 978-80-251-2569-4

BENÍŠKOVÁ, TEREZA. *První třídou bez pláče.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 168 s. ISBN 978-80-247-1906-1

BĚLINOVÁ, LUDMILA A KOLEKTIV. *Pedagogika předškolního věku.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 416 s.

BRUCEOVÁ, TINA. *Předškolní výchova.* Praha: Portál, 1996. 172 s. ISBN 80 - 7178 - 068 – 5

DE CARLI, MERCEDES INDRI. *Nechce se mi učit.* Praha: Portál, 1995. 136 s. ISBN 80-7178-076-6

GARDOŠOVÁ, JULIANA, DUJKOVÁ, LENKA A KOL. *Začít spolu.* 2. vyd. Praha: Portál, 2012. 159 s. ISBN 978-80-262-0106-9

GAVORA, PETER. *Výzkumné metody v pedagogice.* Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X

CHRÁSKA, MIROSLAV. *Základy výzkumu v pedagogice.* 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1998. 257 s. ISBN 80-7067-798-8

KALHOUS, ZDENĚK, OBST, OTTO A KOL. *Školní didaktika.* Praha: Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-253-X

KREISLOVÁ, ZDENKA. *Krok za krokem 1. třídou.* Praha: Grada Publishing, a. s. 2008. 168 s. ISBN 978-80-247-2038-8

KUTÁLKOVÁ, DANA. *Jak připravit dítě do 1. třídy.* 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2010. 204 s. ISBN 978-80-247-3246-6

NEVĚČNÁ, ALENA, NEVĚČNÝ JIŘÍ. *Velká kniha předškoláka. Jak připravit dítě k zápisu do školy.* Olomouc: Rubico, 2010. 160 s. ISBN 978-80-7346-121-8

TŘESOHLAVÁ, ZDEŇKA, ČERNÁ, MARIE, KŇOURKOVÁ, MARIE. *Dříve než půjde do školy*. Praha: Avicenum, 1990. 121 s. ISBN 80-201-0015-6

PRÁŠILOVÁ, MICHAELA. *Tvorba vzdělávacího programu*. Praha: Triton, 2006. 190 s. ISBN 80-7254-712-7

PRŮCHA, JAN, WALTEROVÁ, ELIŠKA, MAREŠ, JIŘÍ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8

VÁGNEROVÁ, MARIE. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1998. 88 s. ISBN 80-7184-487-X

VERECKÁ, NADĚŽDA. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. Praha: Lidové noviny, 2002. 156 s. ISBN 80-7106-474-2

ZELINKOVÁ, OLGA. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál, 1997. 112 s. ISBN 80-7178-071-5

b) Periodika

SMOLÍKOVÁ, KATEŘINA. Jak by měl vypadat zralý předškolák?. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 17, č. 1, 2010. ISSN 1210-7506

TĚTHALOVÁ, MARIE. Co se ve školce naučíš, ve škole jako když najdeš. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 20, č. 2, 2013. ISSN 1210-7506

TĚTHALOVÁ, MARIE. Jaké jsou cíle předškolního vzdělávání?. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 18, č. 1, 2011. ISSN 1210-7506

TĚTHALOVÁ, MARIE. Co nabídnout předškolákům?. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 17, č. 1, 2010. ISSN 1210-7506

TĚTHALOVÁ, MARIE. Standardy předškolního vzdělávání. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 18, č. 5, 2011. ISSN 1210-7506

TĚTHALOVÁ, MARIE. Co má umět předškolák? Není toho málo. IN: *Informatorium*, Praha: Portál s. r. o, r. 19, č. 6, 2012. ISSN 1210-7506

c) Elektronické zdroje

- Pedagogicko – psychologická poradna Olomouckého kraje [online], [cit. 2014-02-09]. Dostupný na WWW:< <http://ppp-olomouc.cz/onas/>>.
- MŠMT – Desatero pro rodiče předškolních dětí [online], [cit. 2013-12-20]
Dostupný z WWW:<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>>.
- MŠMT – RVP PV [online], [cit. 2014-02-07]. Dostupný z WWW:<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

d) Zákony

Zákon č. 49/2009 Sb. ze dne 28. ledna 2009

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Seznam příloh

1. Vývoj dětské kresby
2. Dotazník pro učitelky v MŠ
3. Dotazník pro rodiče

Přílohy

1.

Tab. 4 Posuzování vývoje dětí předškolního věku

Věk	Stavění z kostek	Nápodoba geom. tvarů	Kresba pána	Kresba stromu
2leté dítě	věž vlak	klubičko	sledované čárání	prastrm
3leté dítě	most	kruh	nerozádné znázornění	jehličnatý strom
4leté dítě	brána	překřížení	hlavonožec	strom s plody
5leté dítě	schody	čtverec	hlavní části trupu	kmen a koruna
6leté dítě	náročnější stavebnicové sestavy	trojúhelník		kmen, větve, koruna

(Třesohlavová, Černá, Kňourková, 1990, s. 48)

2.

Dotazník pro učitelky MŠ

Dotazník k zjištění jednotného působení v oblastech školní připravenosti a zralosti pro učitelky MŠ (vzor)

Vážené kolegyně,

dotazník, který Vám předkládám, byl vytvořen na základě mých praktických zkušeností s přípravou předškoláků na vstup do ZŠ a bude součástí mé bakalářské práce s názvem Zápis do 1. třídy. Cílem dotazníku bude zjistit, zda působení mateřských škol v daných oblastech školní zralosti a připravenosti na vstup do ZŠ je jednotné. Smyslem dotazníku bude vytvořit postupy a kroky v jednotném působení na MŠ, které připravují předškoláky k zápisu do jedné ZŠ. Může pomoci pedagogům na MŠ i ZŠ nejen jako pomůcka v další práci, ale i jako motivace k navázání spolupráce a k dalším cestám.

Ráda bych Vás proto požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který Vám osobně předložím nebo doručím.

Ivana Kučerová, učitelka

Zakroužkujte vhodnou odpověď, více odpovědí

1. Délka Vaší praxe

do 5 let do 10 let více jak 20let

2. Pracujete s dětmi *stejného věku* nebo *rozdílného věku*?

3. Jak často zařazujete grafomotorická cvičení?

každý den 1x týdně 3x týdně

4. Pohybové aktivity a hry na rozvoj hrubé a jemné motoriky zařazujete...?

několikrát za den 1x za den 1x za dva dny

5. Podněcujete děti k řečovým projevům? Např. vyjadřování formou ...

- a) komunikativního kruhu
- b) individuálního rozhovoru
- c) pomocí didaktického materiálu

6. Zjišťujete výslovnost formou depistáže, popř. doporučíte odborníka?

ano ne

7. Se základními matematickými představami děti seznamujete
v činnostech?

každý den 1x za týden 2x za týden

8. Jednotlivé úkoly v oblasti matematických schopností a dovedností-
porovnávání, řazení, třídění, množství, tvary, si děti procvičují formou?

- a) pracovních listů
- b) v sešitech pro předškoláky
- c) manipulací s předměty

9. Je nutná systematická příprava předškoláků v MŠ na vstup do ZŠ?

ano ne

Váš názor:.....

10. Nabízí Vaše MŠ výuku anglického jazyka pro předškoláky?

ano ne

Vyplněné dotazníky si osobně převezmu 30. 9. 2013. Děkuji za spolupráci
při řešení problému a za čas, který jste odpovědím věnovali.

3.

Dotazník pro rodiče

Dotazník pro rodiče předškolních dětí MŠ (vzor)

Vážení rodiče,

prosíme o vyplnění tohoto dotazníku, který nám poslouží k získání celkového pohledu na úroveň naší MŠ v předškolním vzdělávání a působení v přípravě na vstup do ZŠ z pohledu rodičovské veřejnosti. Školní zralost, zápis do 1. třídy a včasný nástup dítěte do základní školy jsou důležitými termíny v životě dítěte. Smyslem tohoto dotazníku je zmapovat současnou situaci a zaměřit se na budoucnost, pro zkvalitnění naší práce při přípravě předškoláka a vzájemnou spolupráci.

Dotazník Vám bude předán osobně třídní učitelkou předškolních dětí.

Vyplněné anonymní dotazníky vraťte do schránky v hale mateřské školy do 30. 11. 2013.

Děkujeme za Vaše názory.

Zakroužkuje jednu nebo i více odpovědí.

Otázka na úvod:

1. Proč navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu? Protože:

a) rodiče chodí do zaměstnání a dítě nemá, kdo hlídat	ANO	NE
b) chci, aby mé dítě bylo v kolektivu dětí	ANO	NE
c) MŠ poskytuje dětem předškolní vzdělávání	ANO	NE

2. Jste spokojeni s rozdělením dětí do tříd podle věku na mladší a starší?

ANO NE

3. Ve škole je dostatečně podnětné prostředí, cítím, že se zde mé dítě mnoho naučí.

ANO NE

4. Jste spokojeni s kvalitou výchovně vzdělávací práce p. učitelek ve třídě, kterou Vaše dítě navštěvuje?

ANO NE

5. Ve které z následujících oblastí podle Vás MŠ obohatila rozvoj Vašeho dítěte?

a) v oblasti tělesné (např. zlepšilo se v sebeobsluze, lépe manipuluje s předměty, má lepší koordinaci pohybů, grafické dovednosti)

ANO NE

b) v oblasti psychické (rozvoj intelektu, řeči – slovní zásoba, výslovnost, souvislé vyjadřování, rozvoj poznání, citů, samostatnosti, vytrvalosti, je pozornější, více si pamatuje, zná barvy, počítá, orientuje se v čase)

ANO NE

c) v oblasti sociální a komunikace (komunikuje s druhými, hledá si kamarády, utváří vztahy)

ANO NE

d) v oblasti sociálně kulturní (dodržuje pravidla a návyky slušného chování, umí se chovat ve společnosti)

ANO NE

e) v oblasti spojené s přírodou (má zájem o okolní svět, vytváří si postoj k životnímu prostředí)

ANO NE

6. Cítíte se dostatečně seznámeni se školním vzdělávacím programem MŠ?
(Program je přístupný v hale školy)

ANO NE

7. Máte zájem o besedu s odborníky o výchovných problémech dětí
předškolního věku nebo školní zralosti?

ANO NE

8. Jste spokojeni s tím, jak Vás MŠ informuje o dění ve škole? (nástěnky,
webové stránky, třídní schůzky, konzultace)

ANO NE

9. Které informace Vás zajímají?

- informace o potřebných dovednostech dítěte ANO NE

- možnost otestování dítěte v MŠ ANO NE

- informace k zápisu, informativní schůzka ANO NE

- školní připravenost ANO NE

- seznámení s prostředím ZŠ ANO NE

10. Které činnosti má Vaše dítě nejraději?

doma.....

v MŠ.....

11. Jste spokojeni s aktivitami pro předškoláky v MŠ? (práce v sešitech pro
předškoláky, portfolio vývoje postavy, rozvoj předčtenářské a matematické
gramotnosti, zaměření center aktivit ve třídě....)

ANO NE

12. Kdo odpovídal na otázky?

a) matka	ANO	NE
b) otec	ANO	NE
c) společně	ANO	NE

Děkujeme Vám za spolupráci a čas, který jste nám věnovali.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Kučerová Ivana

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Název bakalářské práce: Zápis do 1. třídy

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Jana Štefanová

Počet znaků: 84 111

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 18

Klíčová slova: učitelka v MŠ, předškolák, školní zralost, zápis do základní školy, odklad školní docházky, odborné instituce v oblasti předškolního vzdělávání

Keywords: Kindergarten teacher, preschooler, school readiness, enrolment in primary school, postponement of schooling / suspension of school attendance, professional institutions in the field of pre-school education

Abstrakt: Tato bakalářská práce s názvem Zápis do 1. třídy se zaměřuje na dítě a změnu jeho role z předškoláka na školáka. Kromě samotného zápisu, je zde také časově nastíněna cesta dítěte, tedy od období předškoláka v mateřské škole, kdy se začíná připravovat na vstup do další etapy vzdělávání a končí vstupem dítěte do školy nebo odkladem školní docházky. Zejména se práce zaměřuje na školní zralost, osobnost učitelky v MŠ, osobnost zralého dítěte, prostředí, které může dítě ovlivnit a nezapomíná ani na legislativu, která tento akt doprovází. Cílem práce je propojit teoretické poznatky s praktickými a vytvořit tak metodický materiál, který bude sloužit hlavně rodičům předškolních dětí. Nutné je uvést, že zejména praktická část je zaměřená regionálně, a to vzhledem k pedagogickému působení autorky

a tedy jedním z dílčích cílů byla i zpětná vazba pro zkvalitnění práce učitelek.

Abstract: This bachelor's thesis, entitled The enrolment in the first class, focuses on the child and change his role from the preschooler to the student pupil. In addition to the enrolment there is also a time outlined the way of the child, thus since the preschooler in kindergarten, when he starts to prepare to entry into the next stage of education and ends with the onset of a child in primary school or postponement of schooling / suspension of school attendance. The work mainly focuses on school readiness, personality of the kindergarten teacher, personality of the mature child, environment which may affects child, and does not forget the legislation that accompanies this act. The aim of the work is to link theoretical and practical knowledge and create a methodical material that will serve mainly to parents of preschool children. It must be noted that in particular practical part is focused regionally, due to the continued teaching of the author / pedagogical activity of author. One of the main objectives was also a feedback for improving the work of kindergarten teachers.